

УДК 330.322

ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Коротаєва Ю.В.

Класичний приватний університет

В статье автор рассматривает сущность мировых тенденций инвестиционных процессов и влияние иностранного инвестирования на экономику Украины.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, финансовые потоки, рынок капитала, предприятия с иностранными инвестициями, конкурентоспособность.

In the article the essence of world investment processes and the influence of foreign investments on the economy of Ukraine are examined.

Key words: foreign investments, financial flows, capital market, enterprises with foreign investments, competitiveness.

Постановка проблеми:

1. Проаналізувати міжнародну практику проведення національної політики стимулювання надходженню ПІІ в економіку країни.
2. Дослідити перешкоди для іноземного інвестування в Україну.
3. Визначити та обґрунтувати пропозиції щодо оптимізації політики сприяння залученню іноземних інвестицій в Україну.
4. Виявити шляхи підвищення ефективності господарської діяльності підприємств з іноземними інвестиціями.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку процесу залучення іноземного капіталу, формування сприятливого інвестиційного клімату в умовах впровадження заходів покращення політики залучення іноземних інвестицій в економіку країни висвітлені у працях як вітчизняних вчених, а саме: О.І. Барановського, І.А. Бланка, А.П. Гайдуцького, Б.В. Губського, А.О. Чемериса, Т.В. Майорової, А.В. Пешка, В.Г. Федоренка тощо, так і зарубіжних: Л.Дж. Гітмана, Е. Хансена, У. Шарпа та ін.

Викладення матеріалу. Світові тенденції активного залучення прямих іноземних інвестицій за останні десять років демонструють загальну позитивну динаміку розвитку економік країн світу, залучення до міжнародного трансферу фінансових потоків нових країн, що прагнуть відстоювати свої конкурентні позиції серед світових лідерів, як реципієнтів, так і постачальників капіталу. Сучасний процес активізації інвестиційних процесів та консолідація іноземного капіталу відбувається переважно за рахунок ефективної політики створення конкурентних переваг країни шляхом активної реалізації державних програм, заходів із стимулювання залучення іноземного капіталу. Надходження іноземного капіталу для потреб національної економіки стає індикатором міжнародної привабливості країни, ознакою якості інвестиційного середовища, як для внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів, та ключовим показником конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку капіталів.

Іноземні інвестиції відіграють важливу роль у світовому економічному розвитку. Вони приносять в економіку приймаючої країни не тільки капітал, але й сучасні технології та ноу-хау. З поширенням глобалізації надходження ПІІ допомагають розвиненим країнам та країнам, що розвиваються, та перехідним економікам або країнам з новою ринковою економікою інтегруватися у світовий економічний простір, роблять їх більш конкурентоспроможними.

Активізація процесу залучення української економіки до світового фінансового ринку є вирішальною умовою успішного та ефективного продовження соціально-економічної трансформації. Таке використання іноземних інвестицій має забезпечити доступ до новітніх технологій, сучасних ринкових прийомів маркетингу та менеджменту, сприятиме розвитку внутрішніх інвестиційних та інших факторних ринків, а також ринків товарів і послуг, що в цілому має підтримати макро- та мікроекономічну стабілізацію. Всі ці обставини визначають використання іноземних інвестицій як об'єктивну необхідність, обумовлену системою участі економіки країни в міжнародному поділі праці і переливом капіталу в національні галузі.

Світова практика національних інвестиційних політик зі стимулювання надходження іноземних інвестицій сконцентрована певною мірою під впливом економічної ідеології, яка характерна для країн з різним рівнем економічного розвитку. Але головною метою політик, що направлені на стимулювання ПІІ – вплинути на напрями, величину та характер інвестиційних потоків. Основними напрямками у мі-

жнародній практиці стимулювання надходженню ПП є головним чином надання різних пільг. Взагалі інвестиційні стимули приймаючих країн можна розглядати з урахуванням ступеня їх економічного розвитку. Так, на фінансові пільги в основному орієнтовані розвинені країни. Фінансові субсидії надаються на рівні регіонів, міст або районів з метою стимулювання регіонального розвитку окремих галузей економіки приймаючої країни. В розвинених країнах також широко використовують податкові пільги, зокрема прискорена амортизація та зниження ставок корпоративного податку.

Країни, що розвиваються, досить часто використовують зниження ставок оподаткування, повернення податків, надання податкових канікул (1–5 років; іноді до 10–25 років). Стимулювання також здійснюється шляхом зниження митних ставок на 5–10 років. В багатьох країнах, що розвиваються, використовуються спеціальні або додаткові пільги для інвестиційних проектів, які мають особливе значення для розвитку національної економіки.

Країни, що розвиваються, та країни з новою ринковою економікою спираються на податкове стимулювання при реалізації державної політики залучення ПП. Вони прагнуть сприяти реструктуризації та росту власної економіки, використовуючи надходження фінансових ресурсів. Це підтверджується використанням особливих або сприятливих форм стимулювання іноземних інвестицій в галузях високих технологій, розвиток яких сприятиме розвитку приймаючої економіки [1, с. 155].

Таким чином, в практиці стимулювання ПП в розвинених країнах переважають фінансові заходи, а для країн, що розвиваються, характерно використання фіскальних або податкових засобів стимулювання. Крім того, в країнах з перехідною економікою інвестиційні стимули виражаються у зменшенні стандартних податкових ставок на корпоративні доходи, наданні податкових канікул, пільгових мит на сировину та обладнання. В деяких з цих країн використовується система фіскальної стабілізації, яка гарантує збереження податкових ставок впродовж певного строку [1, с. 146–148].

Країни, що розвиваються, та країни з новою ринковою економікою спираються на податкове стимулювання при реалізації державної політики залучення ПП. Вони прагнуть сприяти реструктуризації та росту власної економіки, використовуючи надходження фінансових ресурсів. Це підтверджується використанням особливих або сприятливих форм стимулювання іноземних інвестицій в галузях високих технологій, розвиток яких сприятиме розвитку приймаючої економіки [1, с. 155].

Інвестиційні знижки, які полягають у зниженні податкових ставок, використовуються аналогічно податковим кредитам та мають той же ефект. Прикладом надання інвестиційних знижок у формі зниження податку на прибуток може бути практика Сінгапуру, де пріоритетні фірми отримують пільги на розвиток та розширення діяльності за рахунок зниження ставок корпоративного податку до 13 % на 10 років [1, с. 159].

Зростаюча конкуренція за іноземне інвестування змушує уряди створювати різні схеми надання пільг для стимулювання ПП, сутність яких дуже змінилася протягом останніх десяти років. Останнім часом, країни, що розвиваються, та перехідні економіки намагаються відійти від практики надання інвесторам деформованих податкових пільг, які виявилися надзвичайно дорогими для економіки у цілому. Міжнародна практика свідчить, що крім створення ринкового дисбалансу та ускладнення конкурентної боротьби податки порушують інші податкові привілеї для іноземних інвесторів, даючи поштовх для пошуку надприбутків у приватному секторі, що веде до корупції та гальмуванню процесу реформ. Деякі країни практикують послаблення податкового тиску, але вони обмежуються окремою галуззю, територією розвитку та часом дії.

У той же час основна увага у сучасних схемах надання інвестиційних пільг приділяється грантам на створення робочих місць та проведення тренінгів, на розвиток інфраструктури тощо. Такі інвестиційні схеми передбачаються для застосування в економіці у цілому, а також можуть допомогти інвестору у прийнятті рішення про інвестування, особливо за допомоги спеціальних агентств сприяння інвестицій [2, с. 5].

Дослідження світових потоків ПП у різні групи країн в межах політики стимулювання залученню іноземного капіталу показують, що щодо створення сприятливого клімату з боку урядів країн, які активно беруть участь у міжнародному транскордонному русі капіталу, то протягом 2003–2007 років більшість зрушень в цій політиці залишаються сприятливими для ПП, хоча в деяких галузях з'явилися деякі обмеження. Так, у 2007 році зафіксовано 147 змін в політиці, які створювали більш сприятливий клімат для ПП у приймаючих країнах (табл. 1).

Надходження прямих іноземних інвестицій для потреб розвитку національної економіки є важливим індикатором міжнародної привабливості держави, ознакою якості інвестиційного клімату та ключовим показником конкурентоспроможності на міжнародному ринку капіталу. Разом з тим, іноземні інвестиції індиферентні до проблем національної економіки та, в разі неналежного національного моніторингу і контролю, можуть містити вагомні виклики для національної економіки.

Таблиця 1

Зміни національних режимів, 2002 – 2008 роки

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Кількість країн, які внесли зміни у свої режими регулювання	70	71	72	82	103	93	93
Кількість змін режимів регулювання:	150	207	246	242	270	205	184
Більш сприятливі для ПІІ	147	193	234	218	234	164	147
Менш сприятливі для ПІІ	3	14	12	24	36	41	37

Джерело: [3, с. 14].

Зважаючи на це, держава має відігравати активну роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату, спрямовувати ПІІ на позитивні соціально-економічні зрушення в державі, забезпечувати дотримання паритетних умов між іноземними та національними інвесторами на внутрішньому ринку [4].

Недостатній обсяг інвестицій в українську економіку обертається технологічним відставанням виробництва, зростаючою зношеністю основних фондів. В умовах збиткової діяльності і низької рентабельності промислової сфери, значного податкового тиску та відсутності впродовж багатьох років дієвої підтримки реального виробництва підприємства не здатні самостійно без надходження іноземних інвестицій здійснити модернізацію та інноваційне оновлення основних фондів.

Україна досі сприймається іноземними інвесторами як несприятлива для інвестування держава. Головними причинами такої ситуації можна назвати, зокрема нестабільність політичної ситуації в Україні. Особливо цей фактор важливий для великих ТНК з Німеччини, США, Великобританії, які не тільки ведуть свою господарську діяльність, але певним чином відображають політичну позицію найвпливовіших країн світу.

Іноземним інвесторам, які вже розгорнули свою діяльність на території України, було запропоновано визначити й оцінити головні проблеми та перешкоди на шляху інвестиційної діяльності (рис. 1). Іноземні інвестори вважають вплив таких чинників суттєвим [5].

Рис. 1. Головні проблеми та перешкоди на шляху інвестиційної діяльності: 1 – основні перешкоди, 2 – другорядні перешкоди, 3 – мінімальні погрози, 4 – незначні перешкоди

Досить визначальною перешкодою для залучення іноземних інвестицій в українську економіку є недоліки законодавства в сфері інвестування та підприємництва. Недостатнє правове забезпечення, зокрема з питань платежів до бюджетів всіх рівнів та централізованих фондів спеціального призначення. Ця нестабільність стала причиною виходу з українського ринку багатьох потужних компаній, які вже звикли до правил гри в недосконалому правовому полі:

- відсутність системи регламентації перевірок підприємницької діяльності;
- тривала процедура реєстрації і отримання необхідних сертифікатів, неоднозначне тлумачення різними гілками влади законодавчих актів, які постійно змінюються;
- недосконала система розгляду справ у господарських судах і несвочасне виконання їх рішень;
- невідповідність, у деяких випадках, між законодавчими актами і підзаконними нормативними актами;
- відсутність дієвого механізму правового захисту інвесторів від боржників і недоброчесних партнерів.

Уваги потребує перешкода, що стосується регуляторної реформи та лібералізації підприємницької діяльності. Так, адміністративні бар'єри залишаються надто високими й перешкоджають економічному зростанню. З такими компонентами бізнес-середовища, як адміністративні процедури й державне регулювання, були пов'язані високі очікування підприємців від уряду країни по проведенню реальної реформи державного регулювання.

Недосконале законодавство з питань корпоративного управління і, особливо, слабкий захист прав акціонерів стримують іноземні компанії від інвестування в Україну. За останні роки українська влада активно запроваджувала нові правила для регулювання порядку створення і діяльності акціонерних компаній. Проте, в країні залишається багато серйозних проблем в галузі корпоративного управління, переважно через неефективне законодавство. Недоліки чинного законодавства не забезпечують прозорість в корпоративному управлінні, нерегульованим є питання прав міноритарних акціонерів, що, фактично, дає змогу власникам контрольного пакету акцій здійснювати необмежений контроль за компанією без урахування інтересів інших власників.

Непрозорість акціонерних компаній є значною перешкодою для приходу іноземних інвесторів. Щоб придбати частину компанії та інвестувати в її активи, іноземні фірми повинні знати, наскільки здоровою є така компанія, хто є її власниками і основними клієнтами/постачальниками, яким є фінансовий стан компанії. Вся ця інформація рідко коли є загальнодоступною, і її не можна легко отримати.

Високий рівень і велика кількість податків позбавляє державу конкурентних переваг при залученні іноземних інвесторів. Одним з найгостріших є питання своєчасного повернення раніше сплаченого ПДВ податковими органами. Також відзначається нестабільність економічної і податкової політики, її залежність від організаційних змін на урядовому рівні. Умови оподаткування інноваційно-інвестиційної діяльності не стимулюють її розвиток.

Уваги потребує також інформаційна ізольованість і велика кількість міфів. Ділові кола на "заході" не достатньо обізнані в інвестиційній привабливості української економіки. Натомість існує велика кількість недостовірної або перебільшено негативної інформації стосовно політичної, економічної, соціальної та криміногенної ситуації у нашій державі.

Перешкодою для залучення іноземних інвестицій стають також митні бар'єри. Високі ставки мита на ввезення при надходженнях іноземних інвестицій в Україну, непорозуміння з митними органами при визначенні митної вартості товарів, способу нарахування мита та акцизних зборів.

Слід також підкреслити недостатньо розвинуту інфраструктуру бізнесу. Відсутність потужної страхової компанії, яка б покривала комерційні ризики під час реалізації особливо масштабних інвестиційних проектів; обмеженість довгострокових і недорогих банківських ресурсів; відсутність швидкого транспортного сполучення з промисловими та сировинними центрами [6].

Крім того, погіршення інвестиційного клімату зумовлено нестабільною економічною ситуацією, реприватизацією, змінами у законодавстві, зміною статусу вільної економічної зони, зростанням інфляції через суттєве підвищення соціальних виплат, які відбулися в умовах зниження динаміки виробництва товарів і послуг і підвищення цін на паливно-енергетичні ресурси [7, с. 34–35].

В процесі стабілізації інвестиційного клімату необхідно приділяти увагу такому значному аспекту як діяльність підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема, ефективність господарської діяльності. Забезпечити підприємству успіх у конкурентній боротьбі може тільки та продукція, що є конкурентноздатною. Тобто, забезпечення конкурентноздатності продукції є основним чинником забезпечення конкурентноздатності підприємства та ефективної господарської діяльності.

Щоб виріб задовольняв визначені потреби і становив інтерес для споживача, він повинний мати набір відповідних показників. Однією з найважливіших умов вибору даного виробу споживачем є збіг його технічних параметрів з умовними характеристиками прогнозованої потреби. До групи загальних технічних вимог, що враховуються при аналізі конкурентноздатності, відносяться: параметри призначення, що визначають властивості виробу, функції, що воно повинне виконувати, області його застосування і використання, ергономічні показники, що відбивають відповідність виробу особливостям людського організму в процесі виконання їм трудових операцій, а також естетичні характеристики виробу [8].

В умовах ринкової економіки треба по-новому побудувати організацію виробництва продукції на підприємстві. Постає необхідність поліпшити організацію праці, підвищити її продуктивність, збільшити обсяги виробництва основної продукції підприємств з іноземними інвестиціями. Значні зусилля треба спрямовувати на удосконалювання техніки і технологічних процесів.

На практиці використовують систему оціночних показників, одержувану шляхом порівняння результатів і витрат (або ресурсів). Система оціночних показників ефективності роботи підприємства в умовах ринку може бути побудована в такій послідовності: 1) показник ефективності використання

основних фондів – фондівдача; 2) сировини і матеріалів – матеріаломісткість; 3) живої праці – продуктивність праці; 4) узагальнюючий показник оцінки ефективності – прибуток (рентабельність). Кожен оціночний показник має об'єктивну основу й економічний зміст, відображає процес розширеного відтворення і його основні елементи: виробництво, розподіл, обмін і споживання [9].

Необхідно враховувати, що застосовувані нині оціночні показники через відсутність розвиненого ринку, недосконалість системи ціноутворення, не завжди об'єктивно характеризують ефективність роботи підприємства. В умовах перехідної економіки при нестабільності цін, інфляції динаміку показників ефективності виробництва доцільно узгоджувати з динамікою натуральних показників.

В умовах ринкової економіки ефективність господарської діяльності підприємства і стійке фінансове положення залежить від багатьох чинників. Один із них – це висока конкурентоздатність продукції, що випускається. Для досягнення цієї мети необхідно постійно удосконалювати якість продукції, відповідно до сучасних вимог.

Довгострокове прогнозування обсягу виробництва, характеру потреб, технічного рівня і якості продукції повинні бути спрямовані на: виявлення можливих вимог до асортименту і якості продукції на перспективний період їхнього виробництва; визначення науково-технічних і економічних можливостей задоволення вимог споживача; встановлення асортименту і показників якості при розробленні перспективних видів продукції.

Для забезпечення конкурентоспроможності продукції, що випускається, необхідний розвиток стандартизації і сертифікації. Вплив стандартизації на підвищення якості продукції може реалізовуватися в основному через комплексну розробку стандартів на сировину, матеріали, комплектувальне устаткування, оснастку, а також встановлення в стандартах технологічних вимог і показників якості. Саме за допомогою стандартизації можна встановлювати необхідний рівень якості продукції, підвищуючи, таким чином, споживчу вартість товару. Сертифікація дозволяє реалізувати єдиний підхід до оцінки якості різноманітних виробів, уможливорює гарантію стабільного виготовлення продукції необхідного рівня якості, оскільки охоплює організацію виробництва і власне якість продукції. Така система якості дозволяє розширювати коло надійних партнерів і підвищувати конкурентоздатність своєї продукції. Також сертифікація позитивно позначається на репутації підприємства, підвищуючи його престиж в очах споживачів і партнерів.

Вивчення правових питань – один із найважливіших моментів вивчення умов ринку. Для успішної й ефективної роботи підприємства необхідно знати законодавство з питань страхування і перевезень різноманітними видами транспорту; закони, що регулюють правове положення і діяльність підприємства, у тому числі й іноземних.

Висновки. Зарубіжна практика інвестиційних політик зі стимулювання залученню іноземних інвестицій зумовлена певною мірою рівнем економічного розвитку, тому стратегією економічного розвитку. В практиці стимулювання ПІІ в розвинених країнах переважають фінансові заходи, а для країн, що розвиваються, характерно використання фіскальних або податкових засобів стимулювання. Крім того, в країнах з перехідною економікою інвестиційні стимули виражаються у зменшенні стандартних податкових ставок на корпоративні доходи, наданні податкових канікул, пільгових мит на сировину та обладнання.

Для покращення своїх позицій у світових рейтингах інвестиційного іміджу з метою активізації залучення інвестицій, реалізації інвестиційного потенціалу держави органи влади мають на меті реалізувати комплекс заходів із покращення інвестиційного клімату в Україні. Важлива умова для його формування – стабільне й перспективне для економіки держави та іноземних інвесторів законодавство.

Також слід відзначити, що з метою поживлення процесу надходження іноземних інвестицій можуть використовуватися такі форми й інструменти залучення іноземних інвестицій в економіку України, як: продаж іноземним підприємцям акцій, інших цінних паперів українських підприємств і державних цінних паперів; часткова конверсія національної заборгованості України в акції та інші цінні папери чи внески у статутні фонди спільних підприємств; заохочення інвестицій у нерухомість із визначенням можливого кола об'єктів інвестування; вкладення коштів в українські банки, для чого необхідно оздоровити фінансову сферу України; здавання в оренду (чи надання концесії) іноземним фізичним і юридичним особам окремих промислових об'єктів.

Серед основних напрямків удосконалення ефективності господарської діяльності підприємств з іноземними інвестиціями є використання системи оціночних показників ефективності роботи підприємства в умовах ринку, підвищення конкурентоспроможності продукції шляхом поліпшення її якості, розвиток стандартизації і сертифікації, а також вивчення і дотримання всіх правових норм міжнародного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ливенцев Н.Н. Международное движение капитала (Инвестиционная политика зарубежных стран). – М.: Экономист, 2005. – 368 с.
2. Солдатенко В.В. Міжнародна практика сприяння надходження ПІІ // Будівництво України. – 2006. – № 2. – С. 4–7.
3. Доклад о мировых инвестициях, 2007: Транснациональные корпорации, добывающая промышленность и развитие. – Нью-Йорк и Женева, 2007. – 68 с.
4. <http://www.zapstat.r.zp.ua>
5. Криницький Ю.І. Управління системою факторів іноземних інвестицій. // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 13. – С. 15–16.
6. Пешко А.В. Основні шляхи залучення іноземних інвестицій в економіку України // Схід. – 2005. – № 3 (69).
7. Денисенко М. П. Інвестиційний клімат України та напрями його подальшого покращення // Проблеми науки. – 2005. – № 12. – С. 32–39.
8. Петрович И., Катаев А. Определение конкурентоспособности товаров производственного назначения в системе маркетинга // Экономика Украины. – 2004. – № 10. – С. 30–37.
9. Кулич А.Р. Интернет-новости. // Мегапром. – Сентябрь 2006. – Вып. № 30. – С. 56–58.

УДК:336.113:658.27

**ВЛАСНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ****Свтушенко О.А.**

Дніпропетровський університет економіки та права

Рассмотрены собственные источники финансирования воспроизводства основных средств. Предложены направления повышения эффективности воспроизводства основных средств предприятий за счет собственных источников финансирования.

Ключевые слова: *источники финансирования воспроизводства основных средств, амортизация, финансовые результаты деятельности предприятия.*

Own resources of financing the fixed assets reproduction are considered. The lines for improving the reproduction of fixed assets from their own sources of funding are proposed.

Key words: *sources of fixed assets financing reproduction, amortization, enterprise financial results.*

Постановка проблеми. Важливою проблемою розвитку української економіки є формування інвестиційного потенціалу для розширення та модернізації виробничих потужностей підприємств. Як показують статистичні данні, оновлення виробничих потужностей необхідно в багатьох галузях промисловості. Низький технічний стан основних фондів стає одним з факторів скорочення прибутку підприємств. Від наявності та достатності фінансового забезпечення відтворення основних засобів залежить подальша діяльність підприємства. Тому проблеми фінансового забезпечення відтворення основних засобів підприємств за рахунок власних джерел заслуговують на особу увагу як з боку вчених, так і практиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджували окреслену проблему багато вітчизняних вчених, зокрема М. Герасимчук, В. Бурлака, І. Галиця, О. Задорожна, І. Кириленко, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак та ін.

Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак аналізують фінансові джерела формування інвестиційних ресурсів в Україні, визначають основні їх види, досліджують проблеми фінансового забезпечення інвестування в Україні та пропонують шляхи їх розв'язання. При аналізі власних джерел формування інвестиційних ресурсів автори приділяють увагу аналізу прибутку, рентабельності операційної діяльності промислових підприємств та амортизації [1].

М. Герасимчук, В. Бурлака, І. Галиця, О. Задорожна, С. Захарін, Л. Пан аналізують стан відтворення основних фондів на макрорівні та по окремим галузям промисловості, визначають можливості інвестиційного забезпечення відтворення, пропонують шляхи поживлення відтворювального процесу [2].